

שומת נזקים – שומה אובייקטיבית או סובייקטיבית?

[1] נתיבות קמח סק"א

נראה דדבר שאינו שוה בעצמו למכרו וליקח דמים בעדו רק ששוה לאיש ההוא, אין המזיק חייב לשלם. כדמוכח בב"ק פרק החובל [פ"ט ע"א] דאמר טובת הנאה דאשה, דאי דבעל לימרו לה מאי אפסדינך, אי הוית מזבנת לה [לטובת הנאה] בעל הוה שקיל מינך וכו'. ולכאורה קשה, דמה בכך שאינה יכולה למוכרה משום שהבעל יקח הדמים ממנה, מ"מ האשה יכולה לומר כמו ששוה הספק טובת הנאה אצל מי שרוצה ללוקחה כמו כן שוה הספק אצלו והרי הזקתני הספק הזה. אלא ודאי המזיק דבר שאי אפשר ליקח דמים בעדו פטור. וכן מוכח בכתובות דף ל' [ע"ב] בתחב לו חבירו, שכתבו התוס' [ד"ה לא צריכא] שאינו שוה פרוטה, וקשה הא מ"מ שוה הוא אצל האוכל, שאינו נמאס אצלו. אלא ודאי כיון שאינו יכול ליקח דמים לא מיקרי בר דמים.

[2] גיטין נג ע"א

תנן: הכהנים שפגלו במקדש, מזידים – חייבין. רש"י: חייבין - לשלם דמיהן לבעלים שהרי צריכין להביא אחרים ואי נמי נדבה היא קשה בעיניו שלא הקריב קרבנו שהרי להביא דורון היה מבקש.

[3] חזו"א ב"ק סימן ו אות ג

והרי כתב רש"י גטין נ"ג א' דכהנים שפיגלו חייבין לשלם אפילו בנדבה שאינו חייב להביא אחרים, משום שהיה רוצה להביא דורון ולא הביא הרי מה ששוה לו לעצמו חשיב מפסידו ומזיקו.

[4] תוס' ב"ק ע"ב

וסבר לה כרבי שמעון דאמר דבר הגורם לממון כממון דמי - תימה דל"ל למימר דסבר כרבי שמעון לימא דר' מאיר לטעמיה דדאין דינא דגרמי... וי"ל דאיכא נמי סברא למימר איפכא דע"כ לא מחייב רבי מאיר אלא דינא דגרמי כגון בשורף שטרות של חבירו וכיוצא בו שראוי השטר לכל העולם למכור ולגבות בו וכן במסכך גפנו על גבי תבואתו של חבירו ראוייה התבואה לכל העולם אבל דבר הגורם לממון כמו שור הנסקל וקדשים שחייב באחריותן אינו ראוי אלא לזה שיפטור בו עצמו... וי"מ דלהכי קאמר דסבר לה כרבי שמעון משום דרבי שמעון קאמר בהדיא דחייב ארבעה וחמשה בדבר הגורם לממון אבל ממאי דמחייב רבי מאיר דינא דגרמי אין להוכיח שיחייב ארבעה וחמשה בדבר הגורם לממון. וריב"א מפרש דדינא דגרמי לא מחייב רבי מאיר אלא מדרבנן.

[5] ב"ק ע"ב

אמר רבא: הרי עלי עולה והפריש שור, ובא אחר וגנבו - פטר עצמו בכבש לרבנן, ובעולת העוף לר' אלעזר בן עזריה.

[6] רע"א גיטין פרק ה משנה ד

נקט במתני' שפגלו שהקרבן נפסל בכך ולא נקט במחשבת שלא לשמה דהקרבן כשר אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, וחייב לשלם כיון דהבעלים צריכים להביא אחרת - דנקט מילתא דפסיקא דשייך גם בנדבה. דבשלא לשמה כיוון דהקרבן כשר ואין צריך להביא אחר אף דאינו מובחר אין צריך לשלם. דהרי גדולה מזו אמרינן בב"ק דף ע"ב דאמר הרי עלי עולה והפריש שור ובא אחר וגנבו דמצי פטר נפשיה בשה אף דשור מצוה מן המובחר. אבל בפיגול דהקרבן פסול, גם בנדבה צריך לשלם.

[7] משנה למלך

הל' מעשה הקרבנות פרק טז נסתפקתי במי שקנה אתרוג בדמים יקרים מפני חשיבותו ובא אחד וגנבו ממנו ופסלו אי מצי גנב פטר נפשיה בנתינת אתרוג אחר כשר אף שאינו חשוב כמו האחר משום דאמר ליה אתרוג זה אי לא משום מצוה איננו שוה כי אם זוז וכיון שכל חיובי הוא משום דבעית לקיומי מצות ולקחתם לכם כיון שאף באתרוג זה אתה מקיים המצוה כבר נפטרתי מחיובי או דילמא מצי אמר ליה אנא בעינא למיעבד מצוה מן המובחר. ונראה שיש להביא ראיה לדין זה מההיא דאמרינן בפ' מרובה (דף ע"ח)... הרי דטענה דבעינא למיעבד מצוה מן המובחר אינה טענה וא"כ בנדון דידן נמי יכול גנב למיפטר נפשיה באתרוג שיוצא בו ידי חובה. אך כד מעיינינן שפיר נראה דלא דמי כלל משום דשאני התם דשור זה שהפריש אין לו דמים דהא קי"ל דהמוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום נמצא שאין חיובו של הגנב אלא משום תשלומו של הנודר ומש"ה פטר נפשיה בכבש אבל הכא גבי אתרוג מצי למימר הנגזל אנא הוה מזביננא ליה בדמים יקרים כמו שלקחתי אותו ונמצא שיש כאן חיוב דמים שהפסידו. ועוד יש לחלק באופן אחר. שוב שמעתי שמהר"ם מינץ נשאל בד"ן זה והביא ראיה זו דפ' מרובה יע"ש.

[8] ערכין פרק ו משנה ה

אין להקדש אלא מקומו ושעתו.
 רא"ש קידושין פרק א ס"ו יז - וכן למקח וממכר.